כיתות ז'-ט' | גמרא | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | סוכה כט ע"ב – ל ע"א

**חמ"ד: הסוגיה אינה בתכנית החובה לחט"ב (ז': סוגיות חנוכה ותפילין או "המניח"; ח': קידושין; ט': "השוכר את האומנין"). מתאימה להעשרה לקראת סוכות ולהמשך יחידת מסכת סוכה באתר. ממלכתי: העשרה.**

# "מצוה הבאה בעבירה": למה גם ביום השני?

## 🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו את התשובה של רבי שמעון בן יוחאי: "מצוה הבאה בעבירה".
- התלמידים יסבירו את הלימוד מהפסוק "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה" (מלאכי א, יג), ואת ההשוואה "גזול דומיא דפסח".
- התלמידים יסבירו את המושג "יאוש" ואת ההוכחה "לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש".
- התלמידים יחילו את הכלל על מצבים מחייהם.

## ❓ השאלה הגדולה של היחידה

**האם מטרה טובה יכולה להצדיק דרך פסולה?**

לולב גזול נראה בדיוק כמו לולב כשר. בכל שיעור נגלה עוד שכבה של התשובה: "לכם", "מצוה הבאה בעבירה" ו"שונא גזל בעולה". בשיעור האחרון כל תלמיד יכתוב תשובה משלו.

## 🧪 פתיחה: נדבה מכסף גנוב

מציגים מצב: **מישהו גנב כסף ותרם את כולו לצדקה. האם עשה מצווה?** התלמידים מצביעים (כן / לא / תלוי) ומנמקים. (5 דקות)

## 📖 הסבר למורה

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי עונה לשאלה מהשיעור הקודם: לולב גזול פסול גם ביום השני "משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה", מצווה שבאה דרך עבירה. המקור: הנביא מלאכי מוכיח את הכהנים: "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה". הגמרא משווה: כמו שבעל מום ("פסח") פסול לתמיד, כך גזול פסול לתמיד, "לא שנא לפני יאוש ולא שנא לאחר יאוש".

"יאוש": כשהבעלים מתייאשים מלקבל את החפץ בחזרה. בדיני ממונות, יאוש יחד עם שינוי רשות יכולים להפוך את הגזלן לבעלים (רש"י מפנה לבבא קמא סח ע"א). הגמרא אומרת: לפני יאוש, ברור שהקורבן פסול, כי הוא לא שלו ("אדם כי יקריב מכם"). אבל אחרי יאוש הוא כבר קנה אותו! ואם בכל זאת פסול, ההסבר היחיד: מצוה הבאה בעבירה.

זה הרעיון המרכזי של היחידה (פירוש שלנו): לא מספיק שהמצווה תיראה טוב; הדרך שבה הגענו אליה היא חלק מהמצווה. לחיבור לסוגיית יאוש באתר: בבא מציעא, יאוש שלא מדעת.

### 📜 המקור (הגמרא מתוך ספריא, מהדורת William Davidson המנוקדת; רש"י מתוך ספריא, דפוס וילנא)

מילים קשות: **מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ** = משום שהיא; **מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה** = מצווה שהגיעה דרך עבירה; **פִּסֵּחַ** = צולע, בעל מום; **דּוּמְיָא** = דומה ל; **לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא** = אין לו תיקון; **יֵאוּשׁ** = הבעלים התייאשו; **וְלָאו דִּידֵיהּ הוּא** = ואינו שלו; **הָא קָנְיֵיהּ** = הרי קנה אותו; **אֶלָּא לָאו** = אלא בהכרח.

**גמרא, סוכה כט ע"ב – ל ע"א: רבי שמעון בן יוחאי**

מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַהֲבֵאתֶם גָּזוּל וְאֶת הַפִּסֵּחַ וְאֶת הַחוֹלֶה”. גָּזוּל דּוּמְיָא דְּפִסֵּחַ, מָה פִּסֵּחַ לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא — אַף גָּזוּל לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא, לָא שְׁנָא לְפָנֵי יֵאוּשׁ וְלָא שְׁנָא לְאַחַר יֵאוּשׁ.

🔤 **תרגום חופשי שלנו (לא נוסח הגמרא):** (אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי:) משום שזו מצווה הבאה בעבירה, שנאמר: "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה". גזול דומה לפסח (בעל מום): מה פסח אין לו תיקון, אף גזול אין לו תיקון – אין הבדל לפני יאוש ואין הבדל אחרי יאוש.

**גמרא, סוכה ל ע"א (המשך)**

בִּשְׁלָמָא לִפְנֵי יֵאוּשׁ — ”אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם” אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָאו דִּידֵיהּ הוּא. אֶלָּא לְאַחַר יֵאוּשׁ — הָא קָנְיֵיהּ בְּיֵאוּשׁ! אֶלָּא לָאו, מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה.

🔤 **תרגום חופשי שלנו (לא נוסח הגמרא):** מובן לפני יאוש: "אדם כי יקריב מכם" אמרה התורה, והוא אינו שלו. אבל אחרי יאוש – הרי קנה אותו ביאוש! אלא בהכרח (הטעם הוא) משום שזו מצווה הבאה בעבירה.

**גמרא, סוכה ל ע"א: רבי אמי**

אִתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: יָבֵשׁ פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָדָר, גָּזוּל פָּסוּל מִשּׁוּם דְּהָוֵה לֵיהּ מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה.

🔤 **תרגום חופשי שלנו (לא נוסח הגמרא):** נאמר גם (בשם אמורא אחר): אמר רבי אמי: יבש פסול מפני שאינו הדר; גזול פסול משום שזו מצווה הבאה בעבירה.

**רש"י, ד"ה שנאמר והבאתם גזול**

שנאמר והבאתם גזול וגו' - דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה:

**רש"י, ד"ה מה פסח אין לו תקנה**

מה פסח אין לו תקנה - לאחר זמן להקריבו שהרי מום קבוע עולמית הוא:

**רש"י, ד"ה אף גזול**

אף גזול - ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן ואפילו ביאוש דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר ווי ליה לחסרון כיס ואע"ג דלענין מקני אמרינן בבא קמא (סח.) דקני ליה ביאוש והוי דידיה ואפ"ה אקרובי למזבח לא:

שורת הפתיחה של דברי רבי יוחנן ("אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי") נמצאת בסוף עמוד כט ע"ב, וההמשך בתחילת ל ע"א.

## ⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בגמרא במפורש, ובצד השני פירוש, עם שם המפרש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהגמרא.

📜 **כתוב:** "מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵירָה"

💭 **מפרשים:** רש"י: "דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה".

📜 **כתוב:** "מָה פִּסֵּחַ לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא"

💭 **מפרשים:** רש"י: "לאחר זמן להקריבו שהרי מום קבוע עולמית הוא".

📜 **כתוב:** "הָא קַנְיֵיהּ בְּיֵאוּשׁ"

💭 **מפרשים:** רש"י: גם אחרי יאוש, כשלעניין ממון "קני ליה ביאוש והוי דידיה", בכל זאת "אקרובי למזבח לא".

## 👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

**חומרים:** דף המקורות מהעמוד הזה (או הגמרא), דף עבודה, לוח

1. פתיחה: נדבה מכסף גנוב (5 דקות)
2. חזרה: השאלה הפתוחה מהשיעור הקודם (3 דקות)
3. רבי שמעון בן יוחאי: "מצוה הבאה בעבירה", הפסוק ממלאכי וההשוואה לפסח (10 דקות)
4. יאוש: מה זה, ולמה הגמרא צריכה להוכיח "לא שנא לאחר יאוש" (10 דקות)
5. רבי אמי: אישור הכלל (3 דקות)
6. עבודה בזוגות: דף העבודה (11 דקות)
7. כרטיס יציאה (3 דקות)

## 💬 שאלות בשלוש רמות

**הבנה (מה כתוב?)**

1. מה התשובה של רבי שמעון בן יוחאי לשאלה "ביום טוב שני אמאי לא?"
2. מאיזה פסוק לומדים את הכלל?

**פרשנות (מה זה אומר?)**

1. הסבירו את ההשוואה "גזול דומיא דפסח". מה משותף לגזול ולבעל מום?
2. למה הגמרא צריכה את המקרה של "לאחר יאוש" כדי להוכיח את הכלל?

**הערכה (מה דעתי?)**

1. חזרו לשאלת הפתיחה: האם הנדבה מכסף גנוב היא מצווה, לפי הכלל שלמדנו? האם אתם מסכימים?
2. תנו דוגמה מחיי בית הספר ל"מצוה הבאה בעבירה".

## 🏁 סיכום השיעור

חוזרים לשאלת היחידה: "האם מטרה טובה יכולה להצדיק דרך פסולה?" לפי רבי שמעון בן יוחאי, התשובה היא לא: הדרך היא חלק מהמצווה. בשיעור הבא נראה משל שמסביר למה.

## 🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. השלימו: מצוה הבאה בעבירה היא _____.
2. דוגמה אחת משלי:

## 💡 הערות למורה

הפסוק "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה" הוא ממלאכי א, יג. כדאי להראות את ההקשר: הנביא מוכיח את הכהנים שמביאים קורבנות פגומים.

יאוש הוא מושג מורכב. מספיק שהתלמידים יבינו: אחרי שהבעלים התייאשו, לעניין ממון הגזלן יכול לקנות את החפץ (בתנאים), ולמרות זאת הגמרא פוסלת.

שימו לב: "מצוה הבאה בעבירה" הוא כלל הלכתי שיש בו פרטים ומחלוקות בפוסקים; כאן אנו מלמדים את הסוגיה, לא פוסקים הלכה למעשה.

למתקשים: דף עם תמיכה, ובו מחסן מילים, שאלות בחירה ומשפטי פתיחה.

### 📝 בדף העבודה

תרשים התשובה של רבי שמעון בן יוחאי, שאלות על "פסח" ו"יאוש", ו★ ניתוח מצבים לפי הכלל. מחוון מלא בעמוד השני.

יש גם גרסה עם תמיכה (מחסן מילים, שאלות בחירה, משפטי פתיחה ומחוון משלה), ודף סיכום של עמוד אחד לתלמידים, להדבקה במחברת או לחזרה לפני מבחן.

## מקורות

- סוכה כט ע"ב (ספריא)
- סוכה ל ע"א (ספריא)
- רש"י על סוכה ל ע"א (ספריא)
- מלאכי א, יג (ספריא)

# מחוון: "מצוה הבאה בעבירה": למה גם ביום השני?

1. "משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה", כי זו מצווה שבאה דרך עבירה.
2. בעל מום ("פסח") פסול לקורבן ואין לו תיקון לעולם (רש"י: "מום קבוע עולמית הוא"). כך גם גזול: אין לו תיקון, אפילו אחרי יאוש.
3. לפני יאוש: החפץ עדיין של הבעלים; פסול כי "אדם כי יקריב מכם", ואינו שלו. אחרי יאוש: הגזלן קנה אותו ("הא קנייה ביאוש"); ובכל זאת פסול, משום מצוה הבאה בעבירה.
4. רבי אמי: "יבש פסול מפני שאין הדר, גזול פסול משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה". הוא אומר את אותו טעם, וכך מאשר שזה הטעם של המשנה (רש"י: "אתמר נמי").
5. (1) כן: הלולב הגיע דרך גזילה. (2) לא: הקמח נקנה כדין. (3) כן לפי ההיגיון של הכלל: הסידור הגיע דרך עבירה (לא קיים "השב תשיבם"). לקבל תשובות מנומקות; להעיר שבפוסקים יש פרטים לכלל.